

Bernardo Atxaga

Need taevad

Baski keelest tõlkinud Merilin Kotta

Tõlgitud väljaandest:

Bernardo Atxaga

Zeru horiek

Erien

Donostia, 2010

Toimetanud Katrin Kern

Korrektuuri lugenud Triinu Tamm

Kujundanud Maris Kaskmann

© Bernardo Atxaga, 1995. Esitrükk hispaania keeles Penguin Random House Grupo

Editorial. Avaldamisluba saadud agentuuri Ute Körner Literary Agent vahendusel

© Tõlge eesti keelde ja saatesõna. Merilin Kotta ja Loomingu Raamatukogu, 2022

© Kaanefoto. Ernesto Valverde

Kolleegium

Toomas Haug, Tiit Hennoste, Maarja Kangro, Lauri Kitsnik, Hasso Krull, Ilona Martson,

Mati Sirkel, Marek Tamm, Udo Uibo, Vaapo Vaher

Toimetus

Harju 1, 10146 Tallinn

Tel: 627 6425

E-post: LR@loominguraamatukogu.ee

Trükkinud Tallinna Raamatutrükikoda

ISSN 1406-0515

ISBN 978-9916-616-69-7 (trükis)

ISBN 978-9916-616-70-3 (epub)

Naine oli kolmkümmend seitse aastat vana ja hiljutise osa elust vanglamüüride vahel veetnud. Ta astus taksost välja ja jäi kahe käega nahkkoovrit hoides silmitsema Barcelona raudteejaama automaatust, sest selle klaaspinnale oli ilmunud tema keha täispikkuses kujutis. Jah, seal olid tema mustades sukkepükstes põlved ja sääred, seal olid ta seeminahast jakk, punane aidi solidaarsuslint hõlma küljes, ja ülilühikeste juustega pea.

„Polegi nii halb. Põlved on veel ilusad,“ mõtles naine. Oli kummaline oma keha täies pikkuses näha. Vanglapeeglid polnud kõrgemad kui nelikümmend sentimeetrit.

Peegelpilt kadus klaaspinnalt ja jaamauksele ilmusid kaks kogukat seljakotiga neiut. Paari sammu järel seisis nad temaga otse vastamisi. Astunud vasakule, lõi üks neist kahekümneaastase inimese iseenesestmõistetavusega tema ees lahti linnaplaani, ropsuga nagu vihmavarju.

„*Can you help me?*“ küsis ta seejärel.

Ei, naine ei saanud neiut aidata. Pealegi polnud tal tahtmist kaardi peal teed juhatada. Ei olnud turistidega sekeldamiseks sobiv aeg.

„*No. I don't know this town.*“

Võib-olla seetõttu, et vastates ei liikunud ta näos ükski lihas, kohkusid seljakotiga neiud pisut või õigemini manasid näole kohkumuse selleks, et ta end puudutatuna tunneks. Ei, ta ei oleks tohtinud neile nii järsult vastata.

„Otsige kiiremas korras mõni hotell ja käige duši all. Isegi vangla vanad naised ei haise niimoodi,“ mõtles ta, võttis kohvri ühte kätte ja läks automaatukse poole. Kaks neiut hüüdsid talle midagi järele, kuidugi midagi ebameeldivat, aga ta ei saanud neist aru. Vanglas õpitud inglise keelest piisas lugemiseks ja teatud tasemel rääkimiseks, aga mitte selleks, et mõista brittide või ameeriklaste solvanguid.

Vaevalt jaamahoonesse sisse astunud, oleks ta peapöörituse tõttu äärepealt tasakaalu kaotanud; minestusehirmus kiirustas ta ajalehekioski taha vähem käidavale alale. Ta vaatas ringi: igal pool ta ümber

toimus midagi, küll hakkas vilkuma tuli, küll komistas laps kohvrikäru otsa ja kukkus, küll jooksis keegi, pea pööratud väljumiste elektroonilise infotabloo poole, ja kui üldine sagimine vaibus, komistas ta pilk nagu kukkunud laps klaasiga kaetud sammaste peegelduse või kollase või punase plastpinna kriiskavuse otsa.

„Nii et sulle antaksegi vabadus. No palju õnne siis. Edaspidi sul elektrivalgusest puudu ei tule.“

Kakskümmend neli tundi hiljem said tema vangla-aastate ainsa sõbra Margarita sõnad tõeks. Väljas, näiteks Barcelona raudteejaamas, oli elektrivalgus kõikjal, isegi põrandal. Erinevus vanglast oli tohutu, sest sealsetes kongides ja koridorides valitses pimedus, hall tolm, mis lendles õhus ning lammatas elektripirnide ja päevavalguslampide vahesege kuma.

Naise pilk eksles murelikult ringi, kohanedes iga edasi-tagasirännaku käigus üha enam läätsekujuliste laelampide ja sisefassaadile kinnitatud Certina kellaga, aga ei leidnud kuskilt infopunkti. See polnud seal, kus ta mäletas, kassaderea vastas. Lõpuks, et otsingul mingigi tulemus oleks, jäi naise pilk peatuma kellal. See näitas kaks läbi kakskümmend minutit. Tema käekell näitas aga kaks läbi kakskümmend kolm minutit. Ta surus huuled kokku ja ohkas. Jah, ta kahetses, et polnud hommikul jaama helistanud, teda tegi ärevaks teadmatus, kuidas täpselt lähitunde täita. Ja plaanide tegemine oli võimatu seni, kuni ta ei teadnud rongi väljumisaega.

Naine haaras kohvri, seekord vasaku käega, ja kõndis paarikümne ootava reisija juurde. Ta valis neist välja spordilehte lugeva sõduri, ütles, et vajab infot väljumiste kohta, ja küsis, kust seda leida.

„Vaadake arvutist,“ ütles sõdur, osutades suure terasevärvi risttahuka suunas. Risttahuka ühel küljel oli midagi aknataolist, milles helendas sinine ekraan.

Naine asetas kohvri maha ja püüdis järgida juhiseid ekraanil, aga sellele ilmusid vaid Barcelona lähiümbruse linnade nimed – Mataró, Sitges, Sabadell – või välismaa linnanimesed – Pariis, Zürich, Milano. Ta surus huuled uuesti kokku ja ohkas.

„Kas ma saan aidata?“ küsis sõdur tema juurde astudes. Naine vastas, et tahaks teada järgmise Bilbao rongi väljumisaega.

„Selleks pole mul vaja ekraani vaadata. Sinna ei lähe ühtki rongi enne kella ühteteist öhtul,“ ütles sõdur naeratades. Nähes naise imestunud

ilmet, jätkas ta sinatades: „Kas see on sinu jaoks liiga hilja? Kas sa ei võiks õhtut Barcelonas veeta?“

Naisel ei olnud kuhugi kiiret ja ta oleks sõduri sõnades peituvat kutse meeeldi vastu võtnud, ta põlved olid ju veel ilusad, ja võib-olla mitte ainult põlved, aga vabanemisest oli möödunud vaevalt kakskümmend tundi; veel vähem, umbes kümme tundi tagasi oli ta lahkunud hotelli-toast, mida oli külastanud ühe mehega, ning ta ihkas vaid ühte: olla üksi. Ta kinnitas sõdurile, et peab kiiremas korras Bilbaosse jõudma.

„Sel juhul avaldan sulle tõe. Sul on parem minna bussiga. See väljub poole nelja paiku, sõidab kogu aja kiirteel ega tee peatusi. Õhtul kümne ringis oled kodus.“

Sõdur oli pettunud, kuid ta naeratus ei kadunud.

„Kuidas sa seda nii hästi tead?“ küsis naine. Ta tahtis sõduri sõbralikkusele samaga vastata.

„Mul on kasarmus üks sõber Bilbaost. Ta käib alati selle bussiga. Ja kui sa kõike teada tahad, siis pileti saad osta rongijaama teisest otsast. Bussifirma nimi on Babitrans.“

Sõdur jättis hüvasti naljatleva sõjaväelise tervitusega nagu reamees, kes on ülesandega hästi toime tulnud, ja naine mõtles, miks ometi ei olnud ta selle toreda noormehega kohtunud eelmisel õhtul. Ta kujutles end õrnusega sõduri kõrvale heitmas, selleks ei oleks pidanud alkohol talle julgust andma nagu mehe puhul, keda ta päriselt oli kohanud. Kujutus võis viia ajas tagasi nagu telereklaamis nähtud tagurpidi kulgev liiklus, aga tegelikkus mitte.

„Kui sinusuguseid inimesi oleks rohkem, poleks neid arvuteid vajagi,“ ütles naine kohvrit haarates. Tal oli kulunud lause pärast natuke piinlik.

Taamal jaamahoone nurgas, pitsapoe sissepääsu kõrval märkas ta sigaretiautomaati, millel oli Cameli logo, ja esimest korda alates jaama sisenemisest avanes tal võimalus hakata taastama oma vanglaeelset elu. Seda muidugi juhul, kui müügiautomaadis leidub tema lemmiksigarette. Sest küllap olid tõesed sõbranna Margarita hüvastijätul öeldud sõnad:

„Vanglasse sattudes jätame maha palju inimesi, aga ka esemeid. Inimesed hülgevad meid muidugi kiiresti, mõnest aastast piisab ja meil pole enam kedagi. Esemed seevastu püsivad, need oskavad oodata isegi kakskümmend aastat, ja ainult sellele võivad meiesugused lootuda: tuleb otsida üles oma endised asjad. Oma vanad kauboisapad, oma vanad

tassid, sigaretid, raamatud, plaadid. Kui väljas oled, püüa leida üles oma asjad. Need aitavad sind palju. Ühel päeval teen mina sedasama. Lähen Pampasse tagasi ja otsin üles oma kaubisaapad.“

Naise kõrvus kõlas veel itsitus, millega Margarita oli arutlusele punkti pannud. Margarita oli peaaegu kuuekümnene ja pidi karistust kandma veel seitse aastat. Seni tuli tal elada väga hapra lootusega kodumaale Argentiinasse naasta.

Naine jõudis pitsapoe ukseni, jäi müügiautomaadi ees seisma ja lasi pilgul üle suitsupakkide rea libiseda.

„Camel, Lucky Strike, Chesterfield, Coronas, Fortuna, Lark,“ luges ta. Siis toppis ta masina avasse kolm münti ja vajutas nupule „Lark“. Peaaegu neli aastat oli ta veetnud ilma selle margita, oma alalise lemmikuta, mille oli teismeeas endale otsekui embleemiks valinud, ja nüüd – lastes Margarita sõnadel tõeks saada – hoidis ta seda jälle käes. Jah, see väike tumepunane suitsupakk näitas talle, et pärast nelja aastat kongis – õigemini, 17. kuupäeval saanuks neli aastat täis – on ta viimaks ometi vabaduses. Loomulikult ei olnud tal veel ainsatki võtit ja ta tundis sellest puudust, sest see – peamine vabadust tähistav ese – eristab tegelikult vabu inimesi vangidest, aga algus oli tehtud. Ta oli kindel, et kui ta suitsupaki kuldse lindi lahti tõmbab, omandab ta endine elu suurema kohalolu. Ja kui mitte kohe, siis natuke hiljem, kui ta paki avab ja sigarette nuusutab.

Ta hoidis suitsupakki peopesal.

„*Lark has an inner chamber of charcoal granules to smooth the taste,*“¹ luges ta. Kirja kohal illustreeris pilt sedasama eripära. Sellel oli ühe sigareti söegraanulitega filtri sisemus.

Ta pistis paki jakitaskusse ja seadis sammud mööda külgoridori raudteejaama teise otsa. Kohe, juba enne välisukse juurde jõudmist nägi ta betoonplatsil kahte bussi, üks üleni valge, teine kollane-valge, ja kiirendas sammu, sest talle tundus, et need sõidavad kohe välja. Kui ta platsile jõudis, ehmatas tema ilmumine lendu varblased, kes olid hüpnud saiarasukeste ümber.

„Kuhu sa niimoodi tormad?“ hõikas linde söötnud vana naine eemaletõukava häälega. Samal hetkel kergitas tuuleil ta pikka seelikut ja ta hakkas sajatama. Näis, et ta ei ole täie mõistuse juures.

¹ Larki filtris on sees söegraanulite kiht, mis pehmedab maitset. (Inglise k.) – *Siin ja edaspidi tõlkija märkused.*

Ta palus vanalt naiselt vabandust ja saatis linde pilguga. Need tiirlesid betoonplatsi kohal tuulega kaasa ja võtsid siis suuna vangla poole; jah, selle vastiku vangla poole, kus ta oli veetnud neli aastat ja mis asus siinsamas, vähem kui viiesaja meetri kaugusel, teisel pool raudteejaama.

Järsku pani üks mõte ta muigama. Mine tea, vahest olid lindude pesad vanglamüüri õõnsustes. Või oli isegi võimalik, et ta oli samu linde näinud vangla köögiaknast või sisehoovis.

Kaks bussijuhti lobisesid kollase-valge bussi juures.

„Just nii, see on õige buss. Väljub kell viisteist nelikümmend ja lendab Bilbao poole,“ vastas üks neist. Nii tema kui ka ta töökaaslane paistsid heas tujus olevat.

„Lendab siis, kui juhin mina. Kui juhid sina, siis roomab.“

Selle peale pahvatasid mõlemad bussijuhid naerma ning hakkasid teineteist togima. Naine vaatas kella. Aega oli alla tunni.

„Kust pileti osta saab?“ küsis ta.

„Jaamast, sealt,“ vastas bussijuht, kes oli nalja heitnud, ja osutas uksele, mis oli tähistatud number kümnega. „Aga kui sa soovid, siis mu kolleeg toob pileti sulle ise ära. On ju nii? Et sa lähed neiule piletit tooma?“

„Aitäh, aga seda pole vaja,“ ütles naine, ennetades teise bussijuhi vastust. Seejärel läks ta platsi serval asuva metallrinnatise juurde, toetus selle vastu ja võttis taskust välja suitsupaki. Pakendi kuldne lint ja sigarette katnud hõbepaber kukkusid maha; saab näha, mis teed need lähevad, kuhu tuul nad viib.

Muidugi lendlesid need vangla poole nagu ehmunud varblased. Ta võttis sigareti ja hoidis seda nina all. See lõhnas meeldivalt nagu alati.

„Kas suits läheb ka vangla poole?“ küsis ta seejärel endalt, kui oli sigareti plastist tulemasinaga süüdanud. Jah, ka suits võttis suuna sinna, kuhu kõik ülejäänud.

Ta ohkas. See oli rumal mõttemäng. Ta pidi rahunema, peatama oma peas lõputult pöörleva ratta. Ratta või tuule, mis paljastas segaduse ta mõtetes. Need tiirlesid nagu paberid ja muu raudteejaama ümbruse praht, siia-sinna, korratult, aeg-ajalt keeriseid moodustades.

„Ma pean vangla unustama. Ma olen nüüd väljas. Ja ma ei lähe sinna tagasi,“ mõtles ta enda peale pahandades. Ometi teadis ta, et see on keeruline. Tal saab olema raske vanglat unustada. Ja veel raskem jätta maha seal omandatud harjumusi. Näiteks harjumuse endaga rääkida.